

Proportionell fördelning av mandat och förhandsanmälan av partier i val

Sammanfattning

I betänkandet behandlar konstitutionsutskottet regeringens proposition 2013/14:48 Proportionell fördelning av mandat och förhandsanmälan av partier i val. I propositionen föreslås ändringar i regeringsformen och vallagen (2005:837). Dessutom behandlas i betänkandet två motioner som har väckts med anledning av propositionen samt sju motioner som väcktes under allmänna motionstiden 2013.

Det finns enligt propositionen ett behov av att bättre säkerställa att mandaten i riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige fördelas proportionellt så att fördelningen speglar hur väljarna faktiskt har röstat. I propositionen föreslås därför ändringar i regeringsformen och vallagen som syftar till detta. I valkretsindelade kommuner föreslås att ett system med utjämningsmandat ska tillämpas. För kommunvalen föreslås även en uttrycklig småpartispärr på 2 procent i kommuner som inte är indelade i valkretsar och 3 procent i valkretsindelade kommuner.

Det ska vara lätt för väljare att skilja valseدلarna åt och välja rätt valse-del. Partierna föreslås därför få rätt att trycka sin partisymbol i färg på valseدلarna. För att ge väljarna bättre förutsättningar att veta vilka partier som ställer upp i ett val och göra det tydligare vilka partival de har att ta ställning till föreslås vidare att det införs krav på obligatorisk förhandsanmälan av partier som vill delta i val.

Medborgarna ska ha rätt att själva bestämma om de ska ställa upp som kandidater för ett parti i val. I propositionen föreslås därför att det införs ett obligatoriskt krav på samtycke från den som nomineras som kandidat för att hon eller han ska vara valbar.

Det föreslås även bl.a. vissa ändringar i valkretsindelningen i Västra Götalands län för val till riksdagen.

Ändringarna i regeringsformen kräver två beslut av riksdagen med mellanliggande val. De kan träda i kraft först efter de allmänna valen 2014. Övriga ändringar har enligt propositionen ett nära samband med grundlagsändringarna, varför lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.

Utskottet föreslår att riksdagen antar grundlagsförslaget såsom vilande.

Samtliga föreslagna ändringar i vallagen har enligt utskottets mening ett sådant samband med de föreslagna grundlagsändringarna att de bör antas först i samband med att riksdagen slutligt antar förslagen till grundlagsändringar. Utskottet föreslår därför att behandlingen av propositionen i denna del skjuts upp till riksmötet 2014/15. Detsamma gäller en motion som har väckts med anledning av propositionen och som gäller tidpunkten för vallagens ikraftträdande i ett visst avseende. Övriga motioner avstyrks.

I betänkandet finns en reservation (V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	8
Fördelning av mandat i allmänna val	8
Valkretsindelning	14
Förhandsanmälan av partier för deltagande i val	17
Samtycke till kandidatur	20
Partisymboler på valsedlar	22
Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	23
Grundlagsförslag	25
Lagförslag i övrigt m.m.	25
Reservation	27
Fördelning av mandat i allmänna val, punkt 1 (V)	27
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Propositionen	28
Följdmotionen	28
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	28
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	30

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Fördelning av mandat i allmänna val**

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:K7 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) och

2013/14:K234 av Lars-Axel Nordell (KD).

Reservation (V)

2. **Valkretsindelning**

Riksdagen avslår motion

2013/14:K371 av Lars Johansson och Kenneth G Forslund (båda S).

3. **Samtycke till kandidatur**

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:K231 av Ingemar Nilsson och Susanne Eberstein (båda S)
och

2013/14:K317 av Olle Thorell (S).

4. **Partisymboler på valsedlar**

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:K242 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda S),

2013/14:K287 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S) och

2013/14:K326 av Olle Thorell m.fl. (S).

5. **Grundlagsförslag**

Riksdagen antar som vilande regeringens förslag i proposition

2013/14:48 till lag om ändring i regeringsformen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:48 punkt 1.

6. **Lagförslag i övrigt m.m.**

Riksdagen beslutar att till 2014/15 års riksmöte skjuta upp

dels behandlingen av regeringens förslag till lag om ändring i valla-
gen (2005:837)

dels behandlingen av motion 2013/14:K6.

Stockholm den 4 mars 2014

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Bill

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Bill (M), Björn von Sydow (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elin-derson (M), Billy Gustafsson (S), Karl Sigfrid (M), Phia Andersson (S), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Marie Granlund (S) och Sedat Dogru (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Den 27 oktober 2011 beslutade regeringen direktiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att göra en översyn av delar av valsystemet (dir. 2011:97). Kommittén antog namnet 2011 års vallagskommitté (Ju 2011:13).

Kommittén överlämnade i januari 2013 delbetänkandet Proportionalitet i val samt förhandsanmälan av partier och kandidater (SOU 2012:94). I april 2013 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande E-röstning och andra valfrågor (SOU 2013:24).

Betänkandet har remissbehandlats.

I propositionen Proportionell fördelning av mandat och förhandsanmälan av partier i val (prop. 2013/14:48, som beslutades av regeringen den 21 november 2013) behandlas de förslag som lämnas i delbetänkandet. Propositionen har föranlett två följdmotioner.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det finns ett behov av att bättre säkerställa att mandatet i riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige fördelas proportionellt så att fördelningen speglar hur väljarna faktiskt har röstat. I propositionen föreslås därför ändringar i regeringsformen och vallagen som syftar till detta. I valkretsindelade kommuner föreslås att ett system med utjämningsmandat ska tillämpas. För kommunvalen föreslås även en uttrycklig småpartispärr på 2 procent i kommuner som inte är indelade i valkretsar och 3 procent i valkretsindelade kommuner.

Det ska vara lätt för väljarna att skilja valsedlarna åt och välja rätt valsedel. Partierna föreslås därför få rätt att trycka sin partisymbol i färg på valsedlarna. För att ge väljarna bättre förutsättningar att veta vilka partier som ställer upp i ett val och göra det tydligare vilka partival de har att ta ställning till föreslås vidare att det införs krav på obligatorisk förhandsanmälan av partier som vill delta i val.

Medborgarna ska ha rätt att själva bestämma om de ska ställa upp som kandidater för ett parti i val. I propositionen föreslås därför att det införs ett obligatoriskt krav på samtycke från den som nomineras som kandidat för att hon eller han ska vara valbar.

Det föreslås även bl.a. vissa ändringar i valkretsindelningen i Västra Götalands län för val till riksdagen.

Ändringarna i regeringsformen kräver två beslut av riksdagen med mellanliggande val. De kan träda i kraft först efter de allmänna valen 2014. Övriga ändringar har ett nära samband med grundlagsändringarna. Lagändringarna föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2015.

Utskottets överväganden

Fördelning av mandat i allmänna val

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion (KD) om att se över möjligheten att införa utjämningsmandat i primärkommunala val. Vidare avslår riksdagen en motion (V) om en enhetlig tvåprocentsspärr i val till kommunfullmäktige med hänvisning till intresset av att välja en spärrnivå som inte avviker i någon betydande mån från ett genomsnitt av den faktiska spärr som uppkommer i kommunerna enligt gällande ordning.

Jämför reservation (V).

Gällande ordning

Val till riksdagen

Av de 349 mandaten i riksdagen är 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat. De fasta valkretsmandaten fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i varje valkrets och antalet röstberättigade i hela riket. Fördelningen fastställs för fyra år i sänder. Detta framgår av 3 kap. 6 § regeringsformen.

För mandatfördelningen mellan partierna gäller, enligt 7 § samma kapitel, att endast partier som har fått minst 4 procent av rösterna i hela riket får delta i fördelningen av mandaten. Ett parti som har fått färre röster får dock delta i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i en valkrets där partiet har fått minst 12 procent av rösterna.

De fasta valkretsmandaten fördelas på varje valkrets proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen, enligt 3 kap. 8 § första stycket regeringsformen.

Utgjämningsmandaten fördelas mellan partierna så att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit ett parti med mindre än 4 procent av rösterna, blir proportionell mot de i fördelningen deltagande partiernas röstetal i hela riket. Har ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten fått flera mandat än som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utjämningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat som det har fått. Sedan utjämningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillförs de valkretsar. Vid mandatfördelningen mellan partierna används uddatalsmetoden med första delningstal jämkat till 1,4. Detta framgår av 3 kap. 8 § andra och tredje styckena regeringsformen.

Val till Europaparlamentet

Vid val till Europaparlamentet är hela riket en enda valkrets, enligt 4 kap. 1 § vallagen. Mandaten i Europaparlamentsvalet ska fördelas mellan partier som har fått minst 4 procent av rösterna i landet, enligt 14 kap. 6 § tredje stycket vallagen.

Val till kommunfullmäktige

Enligt huvudregeln gäller vid val till kommunfullmäktige att varje kommun är en enda valkrets, enligt 4 kap. 11 § vallagen. Om kommunen har fler än 6 000 röstberättigade får den delas in i två eller flera valkretsar. Har kommunen färre än 6 000 röstberättigade personer får den delas in i två eller flera valkretsar endast om det finns synnerliga skäl för det. Om antalet röstberättigade personer överstiger 24 000, eller om det för kommunen ska utses minst 51 fullmäktige, ska kommunfullmäktige besluta om indelning av kommunen i två eller flera valkretsar, enligt 4 kap. 12 § vallagen.

I kommunallagen (1991:900) finns vissa föreskrifter om minimiantalet fullmäktige i en kommun. Antalet är beroende av hur många röstberättigade invånare som är folkbokförda i kommunen. Enligt 5 kap. 1 § kommunallagen ska antalet fullmäktige bestämmas till ett udda antal. Från och med den 1 februari 2014, ska att en kommun som har högst 8 000 röstberättigade invånare kunna bestämma antalet fullmäktige till lägst 21. För kommuner med fler än 8 000 men högst 16 000 röstberättigade invånare ska det finnas minst 31 fullmäktige, medan kommuner med fler än 16 000 men högst 24 000 röstberättigade invånare behöver ha minst 41 fullmäktige (prop. 2013/14:5, bet. 2013/14:KU7, rskr. 2013/14:71). För kommuner med fler än 24 000 röstberättigade invånare gäller sedan tidigare ett minimiantal om 51 i kommuner med över 24 000 t.o.m. 36 000 röstberättigade invånare, och 61 i kommuner med över 36 000 röstberättigade invånare. I Stockholms kommun ska antalet bestämmas till minst 101. Det ligger på kommunfullmäktige att självt bestämma hur många fullmäktige kommunen ska ha med beaktande av dessa minimiregler. Någon maximigräns för hur många ledamöter fullmäktige får ha finns inte.

Val till landstingsfullmäktige

Sedan 1976 tillämpas i landstingsvalen ett system med utjämningsmandat i syfte att åstadkomma en landstingsproportionell representation för partierna i landstingsfullmäktige (prop. 1975:101).

Systemet innebär att nio tiondelar av mandaten fördelas som fasta valkretsmandat och återstoden fördelas som utjämningsmandat, enligt 4 kap. 9 § vallagen. De fasta valkretsmandaten fördelas före valet på valkretsarna utifrån hur stor andel av den röstberättigade befolkningen som är folkbokförd inom respektive valkrets, enligt 4 kap. 10 § vallagen. Efter valet fördelas dessa mandat mellan partierna med hänsyn till partiernas valresultat.

tat i varje valkrets för sig. Därefter fördelas utjämningsmandaten mellan partierna efter en beräkning av valresultatet med hela landstinget som en valkrets. Fördelningen av mandat sker med tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden med det första delningstalet jämkat till 1,4, enligt 14 kap. 7 och 8 §§ vallagen. Endast de partier som har fått minst 3 procent av det totala antalet avgivna giltiga röster i landstinget får delta i fördelningen av mandaten, enligt 14 kap. 6 § andra stycket vallagen.

Ett parti som vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten har fått fler mandat än som motsvarar den landstingsproportionella representationen i landstinget får, i likhet med vad som gäller i riksdagsval, behålla de fasta mandat som partiet har fått, enligt 14 kap. 7 § vallagen och 3 kap. 8 § regeringsformen.

Av 4 kap. 6 § första stycket vallagen följer att en landstingsvalkrets bör utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. Regleringen är fakultativ.

Propositionen

Val till riksdagen

Valsystemet bör enligt vad som anförs i propositionen även fortsättningsvis vara så utformat att

- fördelningen av riksdagsmandaten mellan partierna (med undantag för effekterna av småpartispärren) är proportionell med hänsyn till valresultatet i hela landet
- riksproportionaliteten inte kan rubbas genom konstlade partibildningar eller andra valtekniska manövrer eller genom ändringar i valkretsindelningen
- systemet leder till en tillfredsställande regional representation som är så stabil som möjligt med hänsyn till kravet på riksproportionalitet, och
- systemet försvårar för små partier att vinna representation i riksdagen.

Vid 2010 års riksdagsval uppstod förhållandevis stora avvikelser från riksproportionaliteten, och tidigare har avvikelser uppstått vid 1988 års val. Vid 2010 års val tog för första gången åtta partier plats i riksdagen. Det har gjorts gällande att den effekt som uppkom vid 2010 års val troligen kommer att uppkomma också vid framtida riksdagsval.

Av undersökningar som 2011 års vallagskommitté har genomfört (prop. s. 25 f.) kan konstateras att en ändring av första delningstalet från 1,4 till 1,15 eller 1,2 vid en tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden medför en mindre risk för avvikelser i jämförelse med andra alternativa delningstal med de förutsättningar som i övrigt för närvarande gäller för mandatfördelningen. Men även om delningstalet minskas från 1,4 till exempelvis 1,2 krävs, med den nuvarande partistrukturen med två stora partier och övriga partier med röstandelar strax över småpartispärren, ett väsentligt utökat antal utjämningsmandat för att fördelningsmetoden ska uppfylla önskemå-

let att i varje val resultera i en riksproportionell mandatfördelning. Om antalet partier i riksdagen ökar, och flera av dem har en röstandel strax över småpartispärren, blir behovet av utjämningsmandat än mer uttalat.

Regeringen anser att det är av största vikt att valsystemet är så utformat att det alltid åstadkommer en fördelning av riksdagsmandaten mellan partierna som är riksproportionell, dock med undantag för de effekter som blir följden av en småpartispärr. Regeringen anser att detta krav måste uppfyllas oberoende av hur många partier som tar mandat i riksdagen, oberoende av hur rösterna är fördelade mellan partierna och oberoende av hur valkretsindelningen görs. Mot den bakgrunden, och med beaktande av resultatet av de undersökningar som kommittén har låtit genomföra, gör regeringen bedömningen att ändringar i mandatfördelningssystemet nu är nödvändiga. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att proportionaliteten säkras genom återföring av mandat. Vidare föreslår regeringen att första delningstalet ändras till 1,2.

När det gäller återföring av mandat föreslår regeringen att om ett parti har fått fler fasta valkretsmandat än som svarar mot en riksproportionell fördelning av samtliga mandat ska överskjutande mandat återföras och fördelas som fasta valkretsmandat mellan övriga partier i valkretsen. Återföringen ska göras i den eller de kretsar där partiet tilldelats mandatet eller mandaten med lägst jämförelsetal. Vid lika jämförelsetal ska lotten avgöra i vilken ordning återföringen ska göras. Återföring ska dock inte göras i en valkrets som har färre än tre fasta valkretsmandat. Om två eller flera återförda mandat i flera valkretsar ska fördelas görs det i den ordningen att det parti som har högst jämförelsetal får första mandatet, och det parti som har lägst jämförelsetal får sista mandatet. Vid lika jämförelsetal ska lotten avgöra i vilken ordning mandaten ska fördelas.

Efter att ha jämfört tre alternativa fördelningsmodeller (prop. s. 27 f.) för säkrad proportionalitet föreslår regeringen att en modell med återföring av överskjutande mandat väljs.

Vid en samlad bedömning av de för- och nackdelar som finns med de olika mandatfördelningsmetoderna anser regeringen, i likhet med de flesta remissinstanser, att övervägande skäl talar för att välja modellen med återföring av överskjutande mandat. Vid denna bedömning beaktar regeringen framför allt att metoden innebär minst förändring av den nuvarande fördelningsmetoden, att den är någorlunda lätt att sätta sig in i och förstå för väljarna och att den tillgodoser rimligt ställda krav på förutsebarhet i fråga om den regionala förankringen av det stora flertalet av mandaten.

Vidare föreslår regeringen att den jämkade uddatalsmetoden med 1,2 som första delningstal ska tillämpas vid fördelningen av mandaten mellan partierna i riksdagsval. Syftet med detta är att minska risken för avvikelser från riksproportionalitet uppkommer när de fasta valkretsmandaten fördelas, med återföring av mandat som följd. Regeringen ser det som en fördel om beräkningsmetoden vid mandatfördelningen i riksdagsvalen genererar ett så proportionellt resultat som möjligt och att återföring behöver

tillgripas så sällan som möjligt. Vidare anser regeringen att önskemålet att minska behovet av återföringar av valkretsmandat väger tyngre än önskemål att förenkla beräkningarna av partiernas första jämförelsetal vid mandatfördelning. Mot bakgrund av de undersökningar som kommittén har gjort av effekterna i riksdagsval av en förändring av det första delningstalet, anser regeringen att kommitténs förslag är väl avvägt och bör genomföras.

Val till Europaparlamentet

Även vid val till Europaparlamentet föreslår regeringen att den jämkade uddatalsmetoden tillämpas med 1,2 som första delningstal vid fördelningen av mandaten mellan partierna. Systemet för fördelning av mandaten bör i möjligaste mån utformas så att det blir så enhetligt som möjligt.

Val till kommunfullmäktige

Regeringen föreslår att det nuvarande valsystemet vid val till kommunfullmäktige ersätts med ett kommunproportionellt system av samma typ som i landstingsval. Av mandaten i fullmäktige fördelas nio tiondelar som fasta valkretsmandat medan återstoden fördelas som utjämningsmandat.

Vid fördelningen av mandaten föreslås den jämkade uddatalsmetoden tillämpas med 1,2 som första delningstal.

Vidare föreslås även för val till kommunfullmäktige en modell med återföring av överskjutande mandat. Om ett parti har fått fler fasta valkretsmandat än som motsvarar en kommunproportionell fördelning av samtliga mandat ska överskjutande mandat återföras och fördelas som fasta valkretsmandat mellan de övriga partierna i valkretsen. Återföringen ska göras i den eller de kretsar där partiet har tilldelats mandatet eller mandaten med lägst jämförelsetal. Vid lika jämförelsetal avgör lotten i vilken ordning återföringen ska göras. Vid fördelningen av återförda mandat bortses från partier som har fått mandat motsvarande en kommunproportionell fördelning.

Om två eller flera återförda mandat i flera valkretsar ska fördelas görs det i den ordningen att det parti som står i tur att få mandaten som har högst jämförelsetal får första mandatet och det parti som har lägst jämförelsetal får sista mandatet. Vid lika jämförelsetal avgör lotten i vilken ordning mandaten ska fördelas.

Mandaten i kommunfullmäktige i en kommun som är en enda valkrets ska enligt förslaget i propositionen fördelas mellan de partier som fått minst 2 procent av rösterna i kommunen. I en kommun som är indelad i två eller flera valkretsar ska mandaten fördelas mellan partier som har fått minst 3 procent av rösterna i kommunen. I propositionen anförts (s. 42) att en övergång till ett kommunproportionellt valsystem med 1,2 som första delningstal i förhållande till nuvarande ordning i vissa fall skulle medföra en betydande sänkning av den faktiska spärrnivån, särskilt i en del valkretsindelade kommuner. Regeringen anser att det finns fördelar med att välja

en spärrnivå som inte avviker i någon betydande mån från ett genomsnitt av den faktiska spärr som uppkommer i kommunerna enligt den i dag gällande ordningen. Förslaget till kommunproportionellt valsysteem syftar till att undvika avvikelser i mandatfördelningen mellan de partier som tar mandat. En höjning av spärrnivån i kommuner utan valkretsindelning från dagens nivå på mellan omkring 1,4 och 2,2 procent till 3 procent skulle innebära en påtaglig försämring mot i dag för små partier när det gäller att vinna representation i dessa kommuner. En spärr på 2 procent påverkar dessa förutsättningar i betydligt mindre mån. För kommuner som i dag är indelade i valkretsar skulle en spärrnivå på 2 procent i vissa fall innebära en påtaglig ökning av möjligheterna för små partier att ta plats i kommunfullmäktige. En nivå på 3 procent medför för dessa kommuner en mindre förändring av dagens nivå och innebär enligt regeringens mening en bättre avvägning av spärrnivån för dem.

Val till landstingsfullmäktige

I propositionen föreslås att om ett parti har fått fler fasta valkretsmandat än som svarar mot en landstingsproportionell fördelning av samtliga mandat ska överskjutande mandat återföras och fördelas som fasta valkretsmandat mellan övriga partier i valkretsen. Återföringen ska göras i den eller de kretsar där partiet har tilldelats mandatet eller mandatet med lägst jämförelsetal. Vid fördelningen av återförda mandat bortses från partier som har fått mandat motsvarande en landstingsproportionell fördelning.

Vid fördelningen av mandatet tillämpas den jämkade uddatalsmetoden med första delningstalet 1,2.

Om två eller flera återförda mandat i flera valkretsar ska fördelas görs det i den ordningen att det parti av dem som står i tur att få mandatet som har högst jämförelsetal får första mandatet och det parti som har lägst jämförelsetal får sista mandatet. Vid lika jämförelsetal avgör lotten i vilken ordning återföringen respektive tilldelningen ska göras.

Motionerna

Lars-Axel Nordell (KD) begär i motion 2013/14:K234 att möjligheten att införa utjämningsmandat också i primärkommunala val ska ses över.

Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) begär i motion 2013/14:K7 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som innebär att mandatet i kommunfullmäktige i samtliga kommuner ska fördelas mellan partier som fått minst 2 procent av rösterna i respektive kommun.

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av de förhållandevis stora avvikelser från riksproportionaliteten som uppstod vid 2010 års val, och för att undvika att en sådan effekt uppkommer vid framtida riksdagsval, instämmer utskottet i regeringens

bedömning att den jämkade uddatalsmetoden bör tillämpas med 1,2 som första delningstal vid fördelningen av mandaten mellan partierna, och att en modell med återföring av överskjutande mandat bör införas när det gäller riksdagsvalet.

Utskottet delar även regeringens uppfattning att det nuvarande valsyste- met vid val till kommunfullmäktige bör ersättas med ett kommunproportion- nell system av samma typ som i landstingsval, som innebär att nio tiondelar av mandaten fördelas som fasta valkretsmandat medan återstoden fördelas som utjämningsmandat. Också när det gäller att den jämkade udda- talsmetoden bör tillämpas med 1,2 som första delningstal vid fördelningen av mandaten och att en modell med återföring av överskjutande mandat bör införas även när det gäller val till kommunfullmäktige instämmer utskot- tet i regeringens bedömning. Eftersom detta får anses ligga i linje med begäran i motion 2013/14:K234 anser inte utskottet att det finns skäl för ett tillkännagivande om en sådan utredning som avses i motionen.

Regeringens förslag att mandaten i kommunfullmäktige i en kommun som är en enda valkrets ska fördelas mellan partier som fått minst 2 pro- cent av rösterna i kommunen samt i en kommun som är indelad i två eller flera valkretsar ska fördelas mellan partier som fått minst 3 procent av rös- terna, syftar till en spärrnivå som inte i någon betydande mån avviker från ett genomsnitt av den faktiska spärr som uppkommer i kommunerna enligt den gällande ordningen. Utskottet delar regeringens uppfattning och avstyr- ker motion 2013/14:K7 om en enhetlig spärr på 2 procent.

Även när det gäller val till Europaparlamentet och till landstingsfullmäk- tige instämmer utskottet i regeringens bedömningar.

Valkretsindelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion (S) om ny valkretsindelning för Västra Götalands län.

Gällande ordning

För val till riksdagen finns det för närvarande 29 valkretsar. Indelningen bygger med några få undantag på rikets indelning i län. Undantag gäller för Stockholms län (två valkretsar), Skåne län (fyra valkretsar) och Västra Götalands län (fem valkretsar). Valkretsarna utgör, med undantag för Västra Götalands västra valkrets, geografiskt sammanhängande områden.

För val till landstingsfullmäktige ska landstingen delas in i valkretsar. Med landsting avses även de regionbildningar som skett enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län (Gotlands, Skåne, Hallands och Västra Götalands län) eller som kan bli aktuella i en framtid (t.ex. Jönköpings, Örebro, Gävleborgs län, se prop. 2013/14:46 som behand-

las i utskottets betänkande 2013/14:KU30). En landstingsvalkrets bör enligt 4 kap. 6 § första stycket vallagen utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. Den bör också ha en sammanhängande gränslinje. Regleringen är alltså inte tvingande i dessa båda avseenden. Indelningen beslutas av landstingsfullmäktige.

För val till kommunfullmäktige ska kommunen som huvudregel vara en enda valkrets. En kommun kan dock delas in i två eller flera valkretsar om det finns fler än 24 000 röstberättigade invånare i kommunen eller om det för kommunen ska utses minst 51 fullmäktige. Vidare får en kommun med fler än 6 000 men högst 24 000 röstberättigade invånare och för vilken det ska utses högst 49 fullmäktige delas in i två eller flera valkretsar bara om det finns synnerliga skäl för det. En kommunvalkrets ska utformas så att den får minst 15 fullmäktige, och dessa ska fördelas så jämnt som möjligt för hela kommunen. Varje valkrets ska vidare ha en sammanhängande gränslinje om det inte finns särskilda skäl för något annat. Indelningen i valkretsar beslutas av kommunfullmäktige.

Propositionen

Indelningen av riksdagsvalkretsar i Västra Götalands län

I propositionen föreslås att indelningen av riksdagsvalkretsar i Västra Götalands län ändras så att valkretsarna utgörs av kommuner som bildar geografiskt sammanhängande enheter och som i de allra flesta fall även i övrigt har ett samband med varandra. Det sammanlagda antalet valkretsar ändras inte. Förslaget innebär inga betydande förändringar när det gäller skillnaden i antalet röstberättigade invånare; den minsta valkretsen tillförs emellertid ytterligare två kommuner med sammanlagt ca 15 000 röstberättigade invånare. Sammanfattningsvis innebär detta förslag att Göteborgs kommuns valkrets och Västra Götalands östra valkrets inte ändras.

Västra Götalands läns västra valkrets får följande omfattning: Ale, Aliingsås, Härryda, Kungälv, Lerums, Lilla Edets, Mölndals, Partille, Stenungsunds, Tjörns och Öckerö kommuner. Västra Götalands läns norra valkrets får följande omfattning: Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda, Lysekils, Melleruds, Munkedals, Orusts, Sotenäs, Strömstads, Tanums, Trollhättans, Uddevalla, Vänersborgs och Åmåls kommuner. Västra Götalands läns södra valkrets får följande omfattning: Bollebygds, Borås, Herrljunga, Marks, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamns och Vårgårda kommuner.

Ökad frihet vid valkretsindelning i kommuner

En ökad frihet vid valkretsindelning i kommuner föreslås. Huvudregeln ska som hittills vara att varje kommun är en enda valkrets. En kommun som har 36 000 röstberättigade invånare eller fler får delas in i två eller flera valkretsar. Om en kommun har färre än 36 000 röstberättigade invånare får kommunen delas in i valkretsar endast om det finns särskilda skäl för det. Indelningen i valkretsar bör utformas så att varje valkrets kan beräk-

nas få minst 13 fasta valkretsmandat. Regeringen pekar bl.a. på att med de ändringar i valsystemet som föreslås med införande av ett kommunproportionellt valsystem, med bl.a. fasta valkretsmandat och utjämningsmandat samt återföring av överskjutande mandat, skapas förutsättningar att säkerställa en proportionell mandatfördelning i kommunfullmäktige oavsett hur valkretsindelningen görs. Indelningen kan under sådana förhållanden göras uteslutande med utgångspunkt i vad som är mest lämpligt ur praktisk synvinkel.

Valkretsindelningen i landsting blir frivillig

Även när det gäller valkretsindelningen i landsting föreslås ökad frihet på så sätt att valkretsindelningen i landsting blir frivillig. Vid val till landstingsfullmäktige ska landstinget vara en enda valkrets, om inte fullmäktige beslutar att dela in landstinget i två eller flera valkretsar. I ett landsting som är indelat i valkretsar är mandaten fasta mandat och utjämningsmandat. I övriga landsting är samtliga mandat fasta. Regeringen pekar på att det ursprungliga syftet var att skapa garantier för att olika regionala intressen blev företrädade i fullmäktige, och att det av undersökningar som vallagskommittén genomfört framgår att partierna i landstingsvalen i allt större utsträckning går fram med gemensamma kandidatlistor i valkretsarna. Det talar, anför regeringen, för att det ursprungliga syftet med kravet på valkretsindelning i praktiken inte längre tillgodoses genom regleringen. Regeringen uppmärksammar vidare att vallagskommittén framhåller att bestämmelserna om hur de fasta valkretsmandaten ska fördelas på de olika valkretsarna utifrån antalet röstberättigade invånare medför att det i vissa fall kan vara svårt för ett landsting att åstadkomma valkretsar som har minst åtta mandat. Vid 2010 års val hade två valkretsar i landstingsvalen tilldelats så få som sex fasta mandat. Regeringen förklarar sig dela kommitténs uppfattning att det inte längre framstår som motiverat att behålla den tvingande regleringen om valkretsindelning i landsting. Skyldigheten för landstingen att göra valkretsindelningar bör tas bort. Huvudregeln bör vara att varje landsting utgör en valkrets, men varje landsting bör ha frihet att besluta om valkretsindelning av valområdet.

Motionen

Lars Johansson och Kenneth G Forslund (S) begär i motion 2013/14:K371 att en ny valkretsindelning för Västra Götalands län beslutas i enlighet med förslagen från Regionstyrelsen för Västra Götaland och 2011 års vallagskommitté.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens bedömning om en ändring av indelningen av riksdagsvalkretsar i Västra Götalands län. Eftersom detta ligger i linje med vad som begärs i motion 2013/14:K371 avstyrker utskottet motionen.

Vidare delar utskottet regeringens uppfattning om ökad frihet vid valkretsindelningen i kommuner och att valkretsindelningen i landsting bör bli frivillig.

Förhandsanmälan av partier för deltagande i val

Utskottets bedömning

Utskottet gör samma bedömningar som regeringen när det gäller förhandsanmälan av partier för deltagande i val.

Gällande ordning

Den fria nomineringsrätten

Den fria nomineringsrätten har länge ansetts vara en central princip i det svenska valsystemet. Denna princip kommer till uttryck på så sätt att det inte finns några bestämmelser som ställer några formella krav som begränsar väljarnas möjligheter att bilda partier och nominera kandidater i val. Den kommer även till uttryck genom avsaknaden av regler som styr partiernas nomineringsförfarande.

Eftersom det inte ställs något krav på registrering av partier eller förhandsanmälan av kandidater före ett val, kan väljarna så sent som på valdagen bilda ett nytt parti och ställa upp i valet t.ex. genom att på en blank valsedel ange en ny partibeteckning och ett eller flera kandidatnamn. Den tillskrivna beteckningen räknas då som en röst på det partiet och det tillskrivna namnet som en kandidatnominering. Om flera namn skrivs upp på valsedeln räknas det första namnet som en personröst på den kandidaten. De personer som på så vis sätts upp på valsedeln behöver dessförinnan varken tillfrågas eller acceptera att de nomineras som kandidater för det aktuella partiet.

Den fria nomineringsrätten har i praktiken begränsats genom vallagens bestämmelser om frivillig registrering och anmälan av kandidater. Av bestämmelserna i 2 kap. och 13 kap. 8 § vallagen följer nämligen att ett parti kan skydda sina kandidatlistor från väljarnas tillskrifter genom att både registrera sin partibeteckning och anmäla samtliga sina kandidater i val. (Beträffande anmälan av kandidater, se nedan under rubriken Samtycke till kandidatur.)

Registrering av partibeteckning

Av 2 kap. 1 § vallagen följer att ett parti efter en skriftlig anmälan på vissa villkor kan få sin partibeteckning registrerad hos Valmyndigheten. Partibeteckningen är i praktiken det partinamn som partiet avser att gå fram under i ett val.

I samband med ordinarie val ska anmälan om registrering göras senast den sista februari valåret för att gälla fr.o.m. det valet. Vid omval och extra val ska ansökan i stället, för att gälla fr.o.m. det valet, göras senast en vecka efter att beslut om valdag har meddelats. De närmare villkoren för registrering framgår av 2 kap. 3 § vallagen.

Partibeteckningen ska bestå av eller innehålla ord och ska inte kunna bli förväxlad med en beteckning som redan är registrerad eller har anmälts för registrering eller som högst fem år tidigare har varit registrerad men som avregistrerats efter ett namnbyte. Om partiet inte redan är representerat i den beslutande församling som valet gäller krävs även att partiet har ett visst dokumenterat väljarstöd. För att kunna registrera en partibeteckning förutsätts enligt Valprövningsnämndens praxis (VPN 1990:1) att partiet kan uppträda som part och har rättshandlingsförmåga, dvs. att partiet utgör en organiserad sammanslutning (juridisk person).

Registrering av en partibeteckning för val till riksdagen gäller också för val till landstings- och kommunfullmäktige i hela landet samt för val till Europaparlamentet. Registrering för val till landstingsfullmäktige gäller för val i det landstinget och val till kommunfullmäktige i de kommuner som ligger inom landstinget. I övriga fall gäller registreringen endast för det val som anmälan avser.

Genom registreringen skyddas partiet mot att andra partier registrerar en förväxlingsbar partibeteckning i de val registreringen gäller. Registreringen hindrar dock inte ett parti från att ställa upp i val med en förväxlingsbar partibeteckning utan att ha anmält den för registrering. Skyddet för partibeteckningen kan således sägas vara av endast administrativt slag.

Propositionen

I propositionen föreslås att det i regeringsformen slås fast att mandaten fördelas mellan partier som har anmält sitt deltagande i valet i enlighet med bestämmelser som meddelas i särskild lag. Definitionen av vad som avses med ett parti i grundlagens mening tas bort.

I vallagen regleras förutsättningarna för anmälan av deltagande i val. Partier som vill delta i ett val ska skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten. Av anmälan ska det framgå vilken beteckning partiet avser att gå till val under, vilket slag av val anmälan gäller och, om anmälan avser ett val till landstingsfullmäktige eller kommunfullmäktige, vilket landsting eller vilken kommun anmälan avser. Anmälan om deltagande ska ha kommit in till Valmyndigheten senast 30 dagar före valdagen. Vid

extra val och omval ska en anmälan som kommer in senare än 30 dagar före valdagen dock godtas om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

I vallagen införs bestämmelser om förväxlingsprövning av partibeteckningar som anmäls för deltagande i val. En partibeteckning ska inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som tidigare har varit registrerad och gällt för samma slag av val men som avregistrerats för högst fem år sedan på grund av namnbyte. Partibeteckningen ska inte heller kunna antas bli förväxlad med en beteckning för något annat parti som redan anmält sitt deltagande i val eller som ska anses ha anmält sitt deltagande, om beteckningarna skulle komma att gälla i samma val.

Motsvarande förväxlingsprövning ska göras i samband med prövningen av en anmälan om registrering av partibeteckning. Vid registrering av en partibeteckning ska partibeteckningen inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning för något annat parti som redan anmält sitt deltagande i valet eller som ska anses anmält.

När en anmälan om deltagande i val har registrerats ska detta omedelbart kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

En valsedel som upptar en partibeteckning som inte har anmälts i ett val ska anses ogiltig.

Vid den preliminära rösträkningen ska valsedlar med ogiltiga partibeteckningar behandlas på samma sätt som blanka valsedlar.

En särskild anmälan behöver dock inte alltid göras. I propositionen föreslås att om ett parti anmäls för deltagande i val till riksdagen, gäller anmälan också för val till landstings- och kommunfullmäktige i hela landet samt för val till Europaparlamentet. I övriga fall gäller anmälan endast för det val som anmälan avser.

Ett parti som är representerat i en beslutande församling ska vid nästa val anses ha anmält sitt deltagande i val i den omfattning som skulle ha gällt om partiet hade gjort en särskild anmälan om deltagande i val till den aktuella beslutande församlingen.

Ett parti som har registrerat sin partibeteckning och anmält samtliga sina kandidater ska anses ha anmält sitt deltagande i valet.

Ett beslut som avser en anmälan om deltagande i val får överklagas inom en vecka från kungörandet eller, om beslutet inte kungjorts, inom en vecka från den dag då klaganden fick del av beslutet. Som skäl för att införa krav på förhandsanmälan anförts i propositionen bl.a. (s. 58) att detta ska bidra till att skapa klarhet för väljarna redan före valet när det gäller vilka partialalternativ som står till buds så att väljarna kan träffa ett rationellt grundat beslut i de frågor som valet gäller. Den föreslagna ordningen skapar bättre förutsättningar för väljarna att orientera sig bland partialalternativen när de ska utföra sin valhandling. Vidare ges även partierna bättre möjligheter att i god tid före valdagen bedöma vilka politiska program som konkurrerar i valet. Samtidigt minskar risken för att röster på påhittade partier, med mer eller mindre parodiska beteckningar, ska

påverka det slutliga valresultatet eller inverka på andra partiers möjligheter att kvalificera sig för den fria kvoten av valsedlar. Risken att reformen ska påverka regeringens praktiska möjligheter att besluta om extra val bedömer regeringen som liten. Den främsta nackdel som regeringen kan se med förslaget är att regleringen i viss mån begränsar väljarnas möjligheter att i ett sent skede av valrörelsen bilda ett nytt parti och ställa upp i valet. Denna nackdel kan dock i viss utsträckning balanseras genom att den tid under vilken en anmälan kan göras utsträcks så långt som möjligt.

Vidare anför regeringen att ett krav på partierna att en viss kortare tid före ett val tvingas anmäla sitt deltagande i valet för att få delta i mandatfördelningen inte kan anses innebära något ingrepp i partiernas inre liv. En sådan ordning leder inte heller till någon insyn i partiernas inre arbete och påverkar inte deras nomineringsförfarande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet gör samma bedömning som regeringen när det gäller förhandsanmälan av partier för deltagande i val.

Samtycke till kandidatur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner (S) om ett tillkännagivande om samtycke till kandidatur.

Gällande ordning

Den fria nomineringsrätten har länge ansetts vara en central princip i det svenska valsystemet. Den fria nomineringsrätten har i praktiken begränsats genom vallagens bestämmelser om frivillig registrering och anmälan av kandidater. (Beträffande registrering av partibeteckning, se ovan under rubriken Förhandsanmälan av partier för deltagande i val.)

Anmälan av kandidater

Ett parti som har registrerat sin partibeteckning kan också välja att skydda sina kandidatlistor mot tillskrifter från väljarna. Det sker genom anmälan av samtliga kandidater inför ett val.

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val ska skriftligen göra det hos Valmyndigheten eller en länsstyrelse (2 kap. 9 § första stycket vallagen). För val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige ska anmälan göras hos en länsstyrelse och för val till Europaparlamentet hos Valmyndigheten (4 § valförordningen [2005:874]). De kandidater som anmäls av ett parti ska ha lämnat en förklaring om att

de samtycker till anmälan (2 kap. 9 § andra stycket vallagen). Om ett parti inte kan visa att kandidaten har lämnat samtycke till att ställa upp som kandidat ska anmälan inte beaktas (2 kap. 12 § vallagen).

Valmyndigheten beslutar inför varje val bl.a. när partierna senast ska anmäla om de kommer att ha anmällda kandidater och vilken dag partierna måste anmäla kandidaterna hos länsstyrelsen om de vill vara garanterade att ha valsedlarna senast 45 dagar före valet.

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen att den som kandiderar för ett parti som har anmält sitt deltagande i ett val ska ha samtyckt skriftligen till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till Valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

En förklaring om samtycke till anmälan av kandidater som avses i 2 kap. 9 § andra stycket vallagen ska anses som ett samtycke till kandidaturen för det parti förklaringen avser.

Om en person som inte har samtyckt till en kandidatur för ett visst parti trots det har tagits upp på en valsedel för det partiet ska namnet betraktas som obefintligt.

Som skäl för förslaget pekar regeringen bl.a. på att en sådan ordning stärker skyddet mot ofrivillig kandidatur.

Motionerna

Ingemar Nilsson och Susanne Eberstein (båda S) begär i motion 2013/14:K231 liksom Olle Thorell (S) i motion 2013/14:K317 tillkännagivanden om det angelägna i att ändra vallagen så att alla politiska partier ska ha registrerade kandidater vid alla allmänna val för att kunna delta i valet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att den som kandiderar för ett parti som anmält sitt deltagande i ett val ska ha samtyckt skriftligen till kandidaturen och att ett namn som tagits upp på en valsedel ska betraktas som obefintligt om den personen inte har samtyckt till kandidaturen. Eftersom detta får anses ligga i linje med vad som begärs i motionerna 2013/14:K231 och 2013/14:K317 avstyrker utskottet dessa.

Partisymboler på valsedlar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner (S) om partisymboler på valsedlar.

Gällande ordning

Bestämmelser om valsedlarnas utformning och innehåll finns i 6 kap. vallagen och i valförordningen (2005:874). Vid val används tre olika slags valsedlar: "partimarkerade valsedlar" som innehåller uppgift om parti- och valbeteckning (6 kap. 1 § 1 vallagen), "namnvalsedlar" som därutöver innehåller uppgift om kandidater (6 kap. 1 § 2 vallagen) och "blanka valsedlar" som enbart innehåller uppgift om valbeteckning (6 kap. 1 § 3 vallagen). Med valbeteckning avses uppgift om vilket val valsedlarna är avsedda att användas i. Utöver nämnda uppgifter får valsedlarna även innehålla viss annan information, bl.a. uppgift om för vilken valkrets valsedeln är avsedd och uppgift om huruvida det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält sina kandidater (6 kap. 2 § vallagen). Kandidatnamnen ska vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat ska identifieras så att det framgår vem som avses. Valsedlarna ska dessutom vara utformade så att väljarna kan lämna en särskild personröst och innehålla upplysning om personvalets innebörd (6 kap. 3 § vallagen). I vallagen regleras även valsedlarnas storlek (6 kap. 4 § vallagen).

Regler om valsedlarnas färg i olika slags val finns i valförordningen. I bilagan till förordningen finns också föreskrifter om vilket utrymme på valsedeln som får användas för olika slags uppgifter och om vilka uppgifter som får lämnas om kandidaterna. Hur upplysningen om personvalets innebörd ska vara utformad anges i 5 § andra stycket valförordningen.

Bestämmelser om valsedlars ogiltighet finns i 13 kap. vallagen. Har en valsedel som en väljare har lämnat inte förvarats på ett säkert sätt ska den anses ogiltig, om det kan antas att det har gjorts något obehörigt med den (13 kap. 6 § vallagen). Av 13 kap. 7 § första stycket 1–3 vallagen följer att en valsedel är ogiltig om den saknar partibeteckning, har mer än en partibeteckning eller har kännetecknen som uppenbart har gjorts med avsikt. Det innebär alltså att en valsedel inte anses ogiltig om den avviker i fråga om t.ex. färg eller form eller har beställts av ett parti direkt från ett tryckeri.

Det har förekommit att lokala partier har låtit trycka upp symboler och logotyper på valsedlar för att utmärka eller särskilja partinamnet. En sådan valsedel betraktas inte med automatik som ogiltig, men något uttryckligt stöd i lag eller förordning för att använda symboler och logotyper har partierna inte haft. Bedömningen av tillåtligheten av ett sådant förfarande får ske utifrån vad som kan anses utgöra en avsiktlig märkning på en valsedel. Det saknas dock praxis från Valprövningsnämnden för bedömningen av denna fråga.

Propositionen

En partibeteckning föreslås få innehålla en partisymbol. Prövningen av risken för att en partibeteckning kan förväxlas med en annan beteckning som registrerats eller anmälts för registrering eller som anmälts för deltagande i val ska även omfatta risken för förväxling av en partisymbol som ingår i partibeteckningen. Vid prövningen av valsedlars ogiltighet bortses i förekommande fall från en partisymbol som en väljare skriver till på en valsedel.

Motionerna

Yrkanden som gäller partisymboler på valsedlar för att öka tydligheten och undvika förväxling och misstag vid röstning framförs av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda S) i motion 2013/14:K242, av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S) i motion 2013/14:K287 och av Olle Thorell m.fl. (S) i motion 2013/14:K326.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att en partibeteckning bör få innehålla en partisymbol. Vidare instämmer utskottet i regeringens bedömning att prövningar av risken för att en partibeteckning kan förväxlas med en annan beteckning som registrerats eller anmälts för registrering eller som anmälts för deltagande i val, även ska omfatta risken för förväxling av en partisymbol som ingår i partibeteckningen. Utskottet anser även, som regeringen, att det vid prövning av valsedlars ogiltighet i förekommande fall ska bortses ifrån en partisymbol som en väljare skriver till på en valsedel. Eftersom detta får anses ligga i linje med vad som begärs i motionerna 2013/14:K242, 2013/14:K287 och 2013/14:K326 avstyrker utskottet motionerna.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Utskottets bedömning

Utskottet bedömer att motionärernas (S) begäran om ikraftträdande och tillämpning av reglerna om ändrade valkretsar i Västra Götalands län stämmer väl överens med den reglering som föreslås i övergångsbestämmelsen i punkt 1.

Propositionen

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2015. Föreskrifterna i 3 kap. regeringsformen och i vallagen ska tillämpas i den nya lydelsen första gången inför och vid val till riksdagen, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige 2018.

Om en ansökan om registrering av en partibeteckning eller en anmälan om deltagande i val har kommit in till den behöriga myndigheten före valen till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018 ska den prövning av förväxlingsrisken med andra partibeteckningar som ska göras av myndigheterna omfatta även en partibeteckning som innehåller en partisymbol som kan anses allmänt förknippad med någon annan än sökanden.

När det gäller ikraftträdandet av den föreslagna nya valkretsindelningen i Västra Götalands län framhålls i propositionen (s. 84) att de ändrade villkoren för fördelning av mandaten i riksdagsvalet är en förutsättning för att den föreslagna ändringen av valkretsindelningen i Västra Götalands län inte ska påverka proportionaliteten vid mandatfördelningen i riksdagsvalet. Mot den bakgrunden bör den nya valkretsindelningen inte gälla vid 2014 års ordinarie val utan träda i kraft samtidigt med grundlagsändringen den 1 januari 2015 och tillämpas första gången vid det ordinarie riksdagsvalet 2018. Vid ett eventuellt omval eller extra val före 2018 bör alltså de nuvarande föreskrifterna om valkretsindelningen tillämpas.

Motionen

Jörgen Hellman m.fl. (S) begär i motion 2013/14:K6 att de föreslagna reglerna om ändrade valkretsar i Västra Götalands län ska gälla från den 1 januari 2018 i stället för den 1 januari 2015 som föreslagits i propositionen. Motionärerna anför att partierna ska omorganisera sin verksamhet utifrån de nya valkretsarna inför ordinarie val 2018. Ett eventuellt omval under mandatperioden skulle annars komma att ske med de nya valkretsarna med allt vad det innebär i otydligheter och administrativa problem.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att lagändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2015 samt att föreskrifterna i 3 kap. regeringsformen och i vallagen bör tillämpas i den nya lydelsen första gången inför och vid valen till riksdagen, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige 2018. Det innebär att vid ett eventuellt omval eller extra val före 2018 bör de nuvarande föreskrifterna om valkretsindelningen tillämpas. Detta får anses ligga i linje med vad som begärs i motion 2013/14:K6 om ändrade valkretsar i Västra Götalands län; motionen bör behandlas i sak i samband med lagförslaget.

Grundlagsförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar som vilande regeringens förslag till lag om ändring i regeringsformen.

Propositionen

I propositionen lämnas förslag om fördelningen av mandat i allmänna val, valkretsindelning och förhandsanmälan av partier för deltagande i val.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i regeringsformen och instämmer i de bedömningar som gjorts i propositionen.

Beslut att ändra grundlag fattas genom två likalydande beslut. Genom det första beslutet antas grundlagsförslaget som vilande. Det andra beslutet får inte fattas tidigare än att det efter det första beslutet har hållits val till riksdagen i hela riket och den nyvalda riksdagen har samlats. Utskottet föreslår därför att riksdagen som vilande antar regeringens förslag till lag om ändring i regeringsformen.

Lagförslag i övrigt m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen beslutar att till 2014/15 års riksmöte skjuta upp behandlingen av dels regeringens förslag till lag om ändring i vallagen, dels en motion (S) om tidpunkt för ikraftträdande av den föreslagna valkretsindelningen i Västra Götalands län för val till riksdagen.

Utskottet noterar att de föreslagna ändringarna i vallagen delvis gäller närmare bestämmelser i förhållande till de föreslagna ändringarna i 3 kap. regeringsformen som innebär *att* endast partier som har anmält sitt deltagande i valet får möjlighet att delta i mandatfördelningen, *att* överskjutande mandat ska kunna återföras och fördelas mellan övriga partier om ett parti vid fördelningen av fasta valkretsmandat har fått fler mandat i hela riket än vad som motsvarar en proportionell representation i riksdagen för partiet *och att* första delningstalet vid tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden ändras från 1,4 till 1,2.

De ändringar i vallagen som föreslås därutöver gäller bl.a. samtycke till kandidatur, partisymboler på valsedlar och ändrad valkretsindelning i Västra Götalands län. Vidare föreslås ändringar som gäller mandatfördelning och proportionalitet i val till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige samt till Europaparlamentet m.m.

Som framgått i tidigare avsnitt bedömer utskottet att propositionens förslag till lag om ändring i vallagen bör genomföras. Förslaget har dock ett sådant samband med de föreslagna grundlagsändringarna att det, enligt vad som får anses vara huvudregeln i rådande praxis, bör antas av riksdagen först i samband med att riksdagen slutligt behandlar förslaget till lag om ändring i regeringsformen. Därför bör behandlingen av förslaget till lag om ändring i vallagen skjutas upp till riksmötet 2014/15. Detsamma gäller motion 2013/14:K6 som har väckts med anledning av propositionen och som gäller tidpunkten för lagens ikraftträdande i ett visst avseende.

Reservation

Fördelning av mandat i allmänna val, punkt 1 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att mandaten i kommunfullmäktige i samtliga kommuner ska fördelas mellan partier som fått minst 2 procent av rösterna i respektive kommun. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:K7 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) och

avslår motion

2013/14:K234 av Lars-Axel Nordell (KD).

Ställningstagande

Jag delar regeringens uppfattning att det finns ett behov av att bättre kunna säkerställa att mandaten i riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige fördelas proportionellt så att fördelningen av mandaten speglar hur väljarna faktiskt har röstat.

Jag välkomnar förslaget om att införa ett kommunproportionellt valsystem, men anser att spärren för såväl valkretsindelade kommuner som icke valkretsindelade kommuner ska vara 2 procent.

Min utgångspunkt är att valsystemet ska vara proportionellt och utformat så att varje röst i princip tillmäts lika värde. För att uppnå ett så proportionellt valresultat som möjligt bör spärrnivån vara lågt satt och lika för alla kommuner, oavhängigt om kommunen är valkretsindelad eller inte. Jag anser att en spärr på 2 procent är en rimlig nivå och leder till högst proportionalitet avseende fullmäktiges sammansättning sett till valresultat. Därigenom värnas även möjligheten för mindre partier att vinna representation i kommunfullmäktige. Om spärrnivån är lika för alla kommuner kan respektive kommun utifrån sin egen organisation, geografi och tradition m.m. själv få besluta om en eventuell valkretsindelning.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att mandaten i kommunfullmäktige i samtliga kommuner ska fördelas mellan partier som fått minst 2 procent av rösterna i respektive kommun. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När det gäller motion 2013/14:K234 är jag ense med utskottets majoritet.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:48 Proportionell fördelning av mandat och förhandsanmälan av partier i val:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i regeringsformen.

Följdmotionen

2013/14:K7 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att mandaten i kommunfullmäktige i samtliga kommuner ska fördelas mellan partier som fått minst 2 procent av rösterna i respektive kommun.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:K231 av Ingemar Nilsson och Susanne Eberstein (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om registrering av kandidater vid allmänna val.

2013/14:K234 av Lars-Axel Nordell (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa utjämningsmandat också i primärkommunala val.

2013/14:K242 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om partisymboler på valsedlar.

2013/14:K287 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tydligare valsedlar.

2013/14:K317 av Olle Thorell (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att endast föranmälda kandidater ska kunna väljas vid allmänna val.

2013/14:K326 av Olle Thorell m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att partisymboler bör införas på valsedlarna till allmänna val och valet till Europaparlamentet.

2013/14:K371 av Lars Johansson och Kenneth G Forslund (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny valkretsindelning beslutas.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs i fråga om regeringsformen¹
dels att 3 kap. 1, 7, 8 och 13 §§ ska ha följande lydelse,
dels att punkt 6 i övergångsbestämmelserna till kungörelse (1974:152)
om beslutad ny regeringsform ska ha följande lydelse,
dels att punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (1976:871) om
ändring i regeringsformen ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 kap.****1 §**

Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val.

Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att lämna särskild personröst.

*Med parti avses varje samman-
slutning eller grupp av väljare,
som uppträder i val under särskild
beteckning.*

7 §

Mandaten fördelas mellan
partier.

Mandaten fördelas mellan
partier som anmält sitt deltagande
i valet i enlighet med
bestämmelser som meddelas i
särskild lag.

Endast partier som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket får delta i fördelningen av mandaten. Ett parti som har fått färre röster får dock delta i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i en valkrets där partiet har fått minst tolv procent av rösterna.

8 §

De fasta valkretsmandaten fördelas på varje valkrets proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen.

*Om ett parti vid fördelningen av
fasta valkretsmandat enligt första
stycket har fått fler mandat i hela
riket än vad som motsvarar en
proportionell representation i
riksdagen för partiet ska över-
skjutande mandat återföras och*

¹ Regeringsformen omtryckt 2011:109.

Utgjänningsmandaten fördelas mellan partierna så, att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit ett parti med mindre än fyra procent av rösterna, blir proportionell mot de i fördelningen *deltagande partiernas röstetal i hela riket. Har partiet* vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten fått *flera* mandat *än* som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utgjänningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat som det har fått. Sedan utgjänningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillförs de valkretsar.

Vid mandatfördelningen mellan partierna används uddatalsmetoden med första divisorn jämkad till 1,4.

fördelas mellan övriga partier enligt bestämmelser som meddelas i särskild lag.

Utgjänningsmandaten fördelas mellan partierna så, att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit ett parti med mindre än fyra procent av rösterna, blir proportionell mot *röstetalet i hela riket för de partier som deltar i fördelningen. Om ett parti* vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten *har* fått *så många* mandat som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utgjänningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat som det har fått. Sedan utgjänningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillförs de valkretsar.

Vid mandatfördelningen mellan partierna används uddatalsmetoden med första divisorn jämkad till 1,2.

13 §

Ytterligare bestämmelser i de ämnen som anges i 1 § tredje stycket och 3–12 §§ samt om utseende av ersättare för riksdagsledamöterna meddelas i riksdagsordningen eller annan lag.

Ytterligare bestämmelser om det som anges i 3–12 §§ och om utseende av ersättare för riksdagsledamöterna meddelas i riksdagsordningen eller annan *särskild* lag.

6. Äldre författning eller föreskrift äger fortsatt giltighet utan hinder av att den *icke* har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av denna regeringsform. Bemyndigande, som har beslutats av Konungen och riksdagen gemensamt eller av riksdagen ensam, får utnyttjas även efter den under 1 angivna tidpunkten, tills riksdagen bestämmer *annorlunda*.

Bestämmelserna i 8 kap. 17 § i

6. Äldre författning eller föreskrift *gäller fortfarande* trots att den *inte* har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av denna regeringsform. Ett bemyndigande, som har beslutats av Konungen och riksdagen gemensamt eller av riksdagen ensam, får utnyttjas även efter den under 1 angivna tidpunkten, tills riksdagen bestämmer *något annat*.

Bestämmelserna i 8 kap. 18 § i

denna regeringsform *skall* gälla i fråga om äldre författning, som har tillkommit genom beslut av Konungen och riksdagen gemensamt eller genom beslut av riksdagen ensam.

2. Utan hinder av 2 kap. 16 § behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av kön, sin giltighet tills vidare. Sådan föreskrift får ändras, även om ändringen innebär fortsatt särbehandling.

denna regeringsform *ska* gälla i fråga om äldre författning, som har tillkommit genom beslut av Konungen och riksdagen gemensamt eller genom beslut av riksdagen ensam.

2. Utan hinder av 2 kap. 13 § behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av kön, sin giltighet tills vidare. *En* sådan föreskrift får ändras, även om ändringen innebär fortsatt särbehandling.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 1, 7, 8 och 13 §§ i den nya lydelsen tillämpas första gången vid ordinarie val till riksdagen 2018.

2 Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:837)

dels att rubriken närmast före 2 kap. 9 § ska lyda "Anmälan av kandidater för partier som registrerat partibeteckning",

dels att 2 kap. 3 §, 4 kap. 2, 5, 9, 10, 12, 14 och 15 §§, 11 kap. 2 §, 13 kap. 7 och 8 §§, 14 kap. 2–6 och 8 §§ samt 15 kap. 3 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tio nya paragrafer, 2 kap. 14–20 §§ och 14 kap. 4 a–4 c §§, samt närmast före 2 kap. 14 och 20 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

En partibeteckning *skall* registreras om följande villkor är uppfyllda:

1. Partibeteckningen *skall* bestå av eller innehålla ord.

2. Om ett parti inte redan är representerat i den beslutande församling som anmälan gäller, *skall denna* ha ett dokumenterat stöd av minst

- a) för val till riksdagen: 1 500 personer som har rösträtt i hela landet,
- b) för val till landstings- eller kommunfullmäktige: 100 respektive 50 personer som har rösträtt i det landsting eller den kommun som anmälan gäller,
- c) för val till Europaparlamentet: 1 500 personer som har rösträtt i hela landet.

3. Partibeteckningen *skall* inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som redan

- a) är registrerad, eller
- b) har anmälts för registrering, om beteckningarna skulle komma att bli registrerade för samma val.

4. Partibeteckningen *skall* inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som tidigare gällt för samma slag av val men som avregistrerats för högst fem år sedan på grund av namnbyte.

En partibeteckning *ska* registreras om följande villkor är uppfyllda:

1. Partibeteckningen *ska* bestå av eller innehålla ord. *Den får innehålla en partisymbol.*

2. Om ett parti inte redan är representerat i den beslutande församling som anmälan gäller, *ska anmälan* ha ett dokumenterat stöd av minst

3. Partibeteckningen *ska* inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som redan

4. Partibeteckningen *ska* inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som tidigare gällt för samma slag av val men som avregistrerats för högst fem år sedan på grund av namnbyte.

5. Partibeteckningen ska inte kunna antas bli förväxlad med en

beteckning för något annat parti som redan anmält sitt deltagande i val eller som ska anses ha anmält sitt deltagande enligt 15 § andra eller tredje stycket, om beteckningarna skulle komma att gälla i samma val.

Anmälan om deltagande i val

14 §

Ett parti som vill delta i ett val ska skriftligen anmäla detta till den centrala valmyndigheten. Av anmälan ska det framgå vilken beteckning partiet går till val under (partibeteckning) och vilket slag av val anmälan gäller. Om anmälan avser val till landstings- eller kommunfullmäktige, ska det framgå vilket landsting eller vilken kommun den gäller.

15 §

Om ett parti anmäls för val till riksdagen, gäller anmälan också för val till landstings- och kommunfullmäktige i hela landet och för val till Europaparlamentet. I övriga fall gäller anmälan endast för det val som anmälan avser.

Ett parti som är representerat i en beslutande församling ska vid nästa val anses ha anmält deltagande i val i den omfattning som följer av första stycket.

Ett parti som har anmält kandidater enligt 9 § ska anses ha anmält deltagande i valet.

16 §

En anmälan om deltagande i val gäller även för omval i det val som anmälan avser.

17 §

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val och omval ska dock en anmälan som kommer in

senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

18 §

En anmälan om deltagande i val ska registreras om följande villkor är uppfyllda:

1. Anmälan ska ha gjorts inom den tid som föreskrivs i 17 §.

2. Partibeteckningen ska bestå av eller innehålla ord. Den får innehålla en partisymbol.

3. Partibeteckningen ska inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som redan

a) är registrerad, eller

b) har anmälts för registrering, om beteckningarna skulle komma att gälla i samma val.

4. Partibeteckningen ska inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning som tidigare har varit registrerad och gällt för samma slag av val men som avregistrerats för högst fem år sedan på grund av namnbyte.

5. Partibeteckningen ska inte kunna antas bli förväxlad med en beteckning för något annat parti som redan anmält sitt deltagande i val eller som ska anses ha anmält sitt deltagande enligt 15 § andra eller tredje stycket, om beteckningarna skulle komma att gälla i samma val.

19 §

När en anmälan om deltagande i val har registrerats, ska den centrala valmyndigheten omedelbart kungöra detta i Post- och Inrikes Tidningar.

Samtycke till kandidatur

20 §

Den som kandiderar för ett parti som anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke

ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

En förklaring som avses i 9 § andra stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.

4 kap.

2 §

Vid val till riksdagen är landet indelat i följande valkretsar:

1. Stockholms kommun,
2. Stockholms läns valkrets (Stockholms län med undantag av Stockholms kommun),
3. Uppsala län,
4. Södermanlands län,
5. Östergötlands län,
6. Jönköpings län,
7. Kronobergs län,
8. Kalmar län,
9. Gotlands län,
10. Blekinge län,
11. Malmö kommun,
12. Skåne läns västra valkrets (Bjuvs, Eslövs, Helsingborgs, Höganäs, Hörby, Höörs, Landskrona och Svalövs kommuner),
13. Skåne läns södra valkrets (Burlövs, Kävlinge, Lomma, Lunds, Sjöbo, Skurups, Staffanstorps, Svedala, Trelleborgs, Vellinge och Ystads kommuner),
14. Skåne läns norra och östra valkrets (Bromölla, Båstads, Hässleholms, Klippans, Kristianstads, Osby, Perstorps, Simrishamns, Tomelilla, Åstorps, Ängelholms, Örkelljunga och Östra Göinge kommuner),
15. Hallands län,
16. Göteborgs kommun,
17. Västra Götalands läns västra valkrets (Härreda, Kungälv, Lysekils, Munkedals, Mölndals, Orusts, Partille, Sotenäs, Stenungsunds, Strömstads, Tanums, Tjörns, Uddevalla och Öckerö kommuner),
17. Västra Götalands läns västra valkrets (Ale, Alingsås, Härreda, Kungälv, Lerums, Lilla Edets, Mölndals, Partille, Stenungsunds, Tjörns, och Öckerö kommuner),
18. Västra Götalands läns norra valkrets (Ale, Alingsås, Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda, Herrljunga, Lerums, Lilla Edets, Melleruds, Trollhättans, Vårgårda, Vänersborgs och Åmåls kommuner),
18. Västra Götalands läns norra valkrets (Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda, Lysekils, Melleruds, Munkedals, Orusts, Sotenäs, Strömstads, Tanums, Trollhättans, Uddevalla, Vänersborgs och Åmåls kommuner),
19. Västra Götalands läns södra
19. Västra Götalands läns södra

valkrets (Bollebygds, Borås, Marks, Svenljunga, Tranemo och Ulricehamns kommuner),

valkrets (Bollebygds, Borås, Herrljunga, Marks, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamns och Vårgårda kommuner),

20. Västra Götalands läns östra valkrets (Essunga, Falköpings, Grästorps, Gullspångs, Götene, Hjo, Karlsborgs, Lidköpings, Mariestads, Skara, Skövde, Tibro, Tidaholms, Töreboda och Vara kommuner),

21. Värmlands län,

22. Örebro län,

23. Västmanlands län,

24. Dalarnas län,

25. Gävleborgs län,

26. Västernorrlands län,

27. Jämtlands län,

28. Västerbottens län, och

29. Norrbottens län.

5 §

Vid val till landstingsfullmäktige *skall landsting delas in i valkretsar.*

En valkrets *skall* omfatta en eller flera kommuner, om inte något annat följer av 6 § andra stycket.

Vid val till landstingsfullmäktige *är landstinget en enda valkrets, om inte fullmäktige beslutar att dela in landstinget i två eller flera valkretsar.*

En valkrets *ska* omfatta en eller flera kommuner, om inte något annat följer av 6 § andra stycket.

9 §

Mandaten i landstingsfullmäktige består av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat.

Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Om talet blir brutet när antalet fasta valkretsmandat beräknas, *skall* det rundas av till närmaste lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

Mandaten i landstingsfullmäktige *i ett landsting som är indelat i valkretsar* består av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat.

Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Om talet blir brutet när antalet fasta valkretsmandat beräknas, *ska* det rundas av till närmaste lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

10 §

Länsstyrelsen skall senast den 30 april det år då ordinarie val *skall* hållas besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets *skall* ha. Det *skall* göras på följande sätt.

Om ett landsting är indelat i valkretsar, ska länsstyrelsen senast den 30 april det år då ordinarie val *ska* hållas besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets *ska* ha. Det *ska* göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i landstinget delas med antalet fasta valkretsmandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje

valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, *skall* lotten avgöra vilken valkrets som *skall* få mandatet.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, *ska* lotten avgöra vilken valkrets som *ska* få mandatet.

Regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om fördelning av mandat får meddelas senare än den dag som anges i första stycket.

12 §

Om en kommun har *fler än 6 000* personer som har rösträtt, får kommunen delas in i två eller flera valkretsar. *Om det finns fler än 24 000 som har rösträtt i en kommun eller om det för kommunen skall utses minst 51 fullmäktige, skall kommunen delas in i två eller flera valkretsar.* En kommun som har färre än 6 000 personer som har rösträtt får delas in i *två eller flera* valkretsar endast om det finns *synnerliga* skäl för det.

Antalet röstberättigade *skall* beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet den 1 mars det år beslutet om valkretsindelning fattas.

En valkrets *skall* utformas så att den *får minst 15 kommunfullmäktige*. Den *skall* ha en sammanhängande gränslinje, om det inte finns särskilda skäl för något annat. *Antalet fullmäktige för hela kommunen skall fördelas så jämnt som möjligt.*

Om en kommun har *36 000* personer *eller fler* som har rösträtt, får kommunen delas in i två eller flera valkretsar. En kommun som har färre än 36 000 personer som har rösträtt får delas in i valkretsar endast om det finns *särskilda* skäl för det.

Antalet röstberättigade *ska* beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet den 1 mars det år beslutet om valkretsindelning fattas.

En valkrets *bör* utformas så att den *kan beräknas få minst 13 fasta valkretsmandat*. Den *ska* ha en sammanhängande gränslinje, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

14 §

Samtliga mandat i kommunfullmäktige är fasta mandat.

Om en kommun är indelad i flera valkretsar, skall länsstyrelsen senast den 30 april det år då ordinarie val skall hållas besluta hur många mandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i kommunen delas med antalet mandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla mandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. Om överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om fördelning av mandat får meddelas senare än som sägs i andra stycket.

Mandaten i kommunfullmäktige i en kommun som är indelad i valkretsar består av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat.

Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Om talet blir brutet när antalet fasta valkretsmandat beräknas, ska det rundas av till närmast lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

15 §

Om antalet mandat som en valkrets får enligt 14 § blir mindre än 15, skall antalet ändå bestämmas till 15. Antalet mandat i övriga kretsar skall då jämkas i motsvarande utsträckning. I ett sådant fall skall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Om en kommun är indelad i valkretsar, ska länsstyrelsen senast den 30 april det år då ordinarie val ska hållas besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets ska ha. Det ska göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i kommunen delas med antalet

fasta valkretsmandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, ska lotten avgöra vilken valkrets som ska få mandatet.

Regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om fördelning av mandat får meddelas senare än den dag som anges i första stycket.

11 kap.

2 §

Om det har hållits val till riksdagen samtidigt med annat val, *skall* riksdagsvalet räknas först. Räkningen *skall* för varje slag av val gå till på följande sätt:

1. Valurnan *skall* tömmas och valkuverten räknas. Antalet väljare som enligt röstlängden deltagit i valet *skall* räknas.

2. Valsedlarna *skall* tas ur valkuverten. *Innehåller* ett valkuvert fler än en valsedel *skall* valsedlarna inte godkännas utan läggas tillbaka i kuvertet.

3. En valsedel som kan antas vara ogiltig enligt 13 kap. 7 § första stycket 1 *skall* inte godkännas.

4. En valsedel som kan antas vara ogiltig enligt någon annan av de i 13 kap. 7 § angivna grunderna, *skall* inte godkännas utan läggas tillbaka i sitt valkuvert.

5. Valsedlar och valkuvert som avses i 2–4 *skall* läggas i särskilda omslag.

Om det har hållits val till riksdagen samtidigt med annat val, *ska* riksdagsvalet räknas först. Räkningen *ska* för varje slag av val gå till på följande sätt:

1. Valurnan *ska* tömmas och valkuverten räknas. Antalet väljare som enligt röstlängden deltagit i valet *ska* räknas.

2. Valsedlarna *ska* tas ur valkuverten. *Om* ett valkuvert *innehåller* fler än en valsedel *ska* valsedlarna inte godkännas utan läggas tillbaka i kuvertet.

3. En valsedel som kan antas vara ogiltig enligt 13 kap. 7 § första stycket 1 *eller* 3 *ska* inte godkännas.

4. En valsedel som kan antas vara ogiltig enligt någon annan av de *grunder som anges* i 13 kap. 7 § *ska* inte godkännas utan läggas tillbaka i sitt valkuvert.

5. Valsedlar och valkuvert som avses i 2–4 *ska* läggas i särskilda omslag.

6. De valsedlar som godkänts *skall* sorteras i grupper efter partibeteckning. Antalet valsedlar i varje grupp *skall* räknas. Valsedlarna för varje parti *skall* sedan läggas i särskilda omslag.

7. Omslag enligt 5 och 6 *skall* förseglas.

Resultatet av rösträkningen *skall* antecknas i det protokoll som anges i 9 kap. 16 §.

6. De valsedlar som godkänts *ska* sorteras i grupper efter partibeteckning. Antalet valsedlar i varje grupp *ska* räknas. Valsedlarna för varje parti *ska* sedan läggas i särskilda omslag.

7. Omslag enligt 5 och 6 *ska* förseglas.

Resultatet av rösträkningen *ska* antecknas i det protokoll som anges i 9 kap. 16 §.

13 kap.

7 §

En valsedel är ogiltig om den

1. saknar partibeteckning,
2. har mer än en partibeteckning,
eller

3. har kännetecken som uppenbart gjorts med avsikt.

Finns det fler än en valsedel i ett valkuvert är dessa ogiltiga. Om kuvertet innehåller flera valsedlar och alla har samma partibeteckning, *skall* dock en valsedel räknas som giltig. Skiljer sig valsedlarna i ett sådant fall åt i fråga om kandidatnamn eller de särskilda personrösterna, *skall* namnen på valsedlarna anses obefintliga.

2. har mer än en partibeteckning,

3. *har en partibeteckning för ett parti som inte anmält sitt deltagande i valet enligt 2 kap., eller*

4. har kännetecken som uppenbart gjorts med avsikt.

Finns det fler än en valsedel i ett valkuvert är dessa ogiltiga. Om kuvertet innehåller flera valsedlar och alla har samma partibeteckning, *ska* dock en valsedel räknas som giltig. Skiljer sig valsedlarna i ett sådant fall åt i fråga om kandidatnamn eller de särskilda personrösterna, *ska* namnen på valsedlarna anses obefintliga.

Vid prövningen enligt första och andra styckena bortses i förekommande fall från en partisymbol som en väljare skriver till på en valsedel.

8 §

Ett kandidatnamn på en valsedel *skall* anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar eller det inte framgår klart vem som avses,
2. kandidaten skrivits till på en valsedel som gäller för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 2 kap., *eller*

3. kandidaten inte är anmäld och finns på valsedel för ett parti som registrerat partibeteckning och

Ett kandidatnamn på en valsedel *ska* anses obefintligt om

2. kandidaten skrivits till på en valsedel som gäller för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 2 kap.,

3. kandidaten inte är anmäld och finns på *en* valsedel för ett parti som registrerat partibeteckning

anmält kandidater enligt 2 kap.

och anmält kandidater enligt 2 kap., *eller*

4. kandidaten inte har samtyckt till kandidaturen enligt 2 kap.

Kandidatnamnen på en valsedel *skall* vidare anses obefintliga om

Kandidatnamnen på en valsedel *ska* vidare anses obefintliga om

1. valsedeln upptar kandidater men inte är försedd med ett markerat utrymme för personröstning,

2. det lämnats mer än en särskild personröst eller det inte framgår vem personrösten avser,

3. markering för den särskilda personrösten kan antas ha gjorts maskinellt, *eller*

4. ordningen mellan kandidaterna inte framgår klart.

Kandidatnamn *skall* inte anses obefintliga på grund av att de strukits från en valsedel som upptar kandidater. I 7 kap. 2 § tredje stycket finns särskilda bestämmelser för det fall en väljare skriver till kandidater på en valsedel för ett parti som inte registrerat sin partibeteckning *eller* anmält kandidater enligt 2 kap.

Kandidatnamn *ska* inte anses obefintliga på grund av att de strukits från en valsedel som upptar kandidater. I 7 kap. 2 § tredje stycket finns särskilda bestämmelser för det fall en väljare skriver till kandidater på en valsedel för ett parti som inte registrerat sin partibeteckning *eller* anmält kandidater enligt 2 kap.

14 kap.

2 §

Om det vid en beräkning enligt detta kapitel blir lika stora tal, *skall* lotten avgöra vilket parti, vilken kandidat eller valkrets som *skall* få mandatet.

Om det vid en beräkning enligt detta kapitel blir lika stora tal, *ska* lotten avgöra vilket parti, vilken kandidat *eller vilken* valkrets som *ska* få mandatet *eller vilket mandat som ska återföras för ny fördelning.*

3 §

De fasta valkretsmandaten *skall* för varje valkrets fördelas proportionellt mellan partier som får delta i fördelningen. Fördelningen görs genom att jämförelsetal beräknas för partierna med utgångspunkt i valresultatet i valkretsen. Det parti som vid varje beräkning får det största jämförelsetalet tilldelas ett mandat.

Beräkningen *skall* göras med tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden. Denna innebär att så länge ett parti ännu inte tilldelats något mandat beräknas jämförelsetalet genom att partiets röstetal i

De fasta valkretsmandaten *ska* för varje valkrets fördelas proportionellt mellan partier som får delta i fördelningen. Fördelningen görs genom att jämförelsetal beräknas för partierna med utgångspunkt i valresultatet i valkretsen. Det parti som vid varje beräkning får det största jämförelsetalet tilldelas ett mandat.

Beräkningen *ska* göras med tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden. Denna innebär att så länge ett parti ännu inte tilldelats något mandat beräknas jämförelsetalet genom att partiets röstetal i

valkretsen delas med 1,4. När ett parti har fått ett mandat beräknas nytt jämförelsetal genom att partiets röstetal delas med 3. Därefter fortsätter man på samma sätt att dela partiets röstetal med närmast högre udda tal för varje tilldelat nytt mandat.

valkretsen delas med 1,2. När ett parti har fått ett mandat beräknas nytt jämförelsetal genom att partiets röstetal delas med 3. Därefter fortsätter man på samma sätt att dela partiets röstetal med närmast högre udda tal för varje tilldelat nytt mandat.

4 §

För att avgöra hur många mandat som ett parti *skall* ha sammanlagt i riksdagen för att vara proportionellt representerat i hela landet *skall* den jämkade uddatalsmetoden tillämpas på hela landet som en valkrets. *Varje parti skall tilldelas så många utjämningsmandat som behövs för att partiet skall få en representation som svarar mot dess andel av samtliga giltiga röster i landet.*

För att avgöra hur många mandat som ett parti *ska* ha sammanlagt i riksdagen för att vara proportionellt representerat i hela landet *ska* den jämkade uddatalsmetoden tillämpas på hela landet som en valkrets.

4 a §

Om ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten har fått fler mandat än vad som motsvarar en proportionell representation i hela landet, ska överskjutande mandat återföras.

Återföringen enligt första stycket ska göras i den eller de valkretsar där partiet tilldelats mandatet eller mandaten med lägst jämförelsetal. Återföring får dock inte göras i en valkrets som har färre än tre fasta valkretsmandat.

Mandat som återförs enligt andra stycket ska, med tillämpning av bestämmelserna i 3 §, fördelas mellan de övriga partier i valkretsen som inte har uppnått proportionell representation i hela landet vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten.

4 b §

Om mandat har återförts i två eller flera valkretsar ska dessa mandat fördelas i den ordningen att det parti som har störst

jämförelsetal tilldelas första mandatet och så vidare, allt efter storleken på jämförelsetalen för de partier som ska tilldelas mandat.

4 c §

Varje parti ska tilldelas så många utjämningsmandat som behövs för att partiet ska få en representation som svarar mot dess andel av samtliga giltiga röster i landet.

5 §

Om ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten har fått fler mandat än vad som behövs för att det *skall* vara proportionellt representerat i riksdagen, *skall* man vid fördelningen av utjämningsmandaten bortse från partiet och de mandat det har fått. Detsamma gäller för ett parti och de mandat partiet fått, om det fått mindre än 4 procent av rösterna i landet.

Av de utjämningsmandat som ett parti har fått tillförs det första den valkrets där partiet efter fördelningen av de fasta valkretsmandaten har större jämförelsetal än i övriga valkretsar. Återstående mandat tillförs ett efter ett den valkrets där partiet för varje gång har störst jämförelsetal vid en fortsatt tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden på partiets röstetal i valkretsarna. I en valkrets där partiet inte har fått något fast valkretsmandat *skall* dock jämförelsetalet vid tilldelningen av det första mandatet vara lika med partiets röstetal.

Om ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten enligt 3, 4 a och 4 b §§ har fått så många mandat som behövs för att det *ska* vara proportionellt representerat i riksdagen, *ska* man vid fördelningen av utjämningsmandaten bortse från partiet och de mandat det har fått. Detsamma gäller för ett parti och de mandat partiet fått, om det fått mindre än 4 procent av rösterna i landet.

Av de utjämningsmandat som ett parti har fått tillförs det första den valkrets där partiet efter fördelningen av de fasta valkretsmandaten har större jämförelsetal än i övriga valkretsar. Återstående mandat tillförs ett efter ett den valkrets där partiet för varje gång har störst jämförelsetal vid en fortsatt tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden på partiets röstetal i valkretsarna. I en valkrets där partiet inte har fått något fast valkretsmandat *ska* dock jämförelsetalet vid tilldelningen av det första mandatet vara lika med partiets röstetal.

6 §

Mandaten i kommunfullmäktige *skall* fördelas mellan partier som fått röster i kommunen.

Mandaten i kommunfullmäktige *i en kommun som är en enda valkrets ska* fördelas mellan partier som fått *minst 2 procent av rösterna i kommunen. I en*

kommun som är indelad i två eller flera valkretsar ska mandatet fördelas mellan partier som fått minst 3 procent av rösterna i kommunen.

Mandatet i landstingsfullmäktige skall fördelas mellan partier som fått minst 3 procent av rösterna i landstinget.

Mandatet i Europaparlamentsvalet skall fördelas mellan partier som fått minst 4 procent av rösterna i landet.

Mandatet i landstingsfullmäktige ska fördelas mellan partier som fått minst 3 procent av rösterna i landstinget.

Mandatet i Europaparlamentsvalet ska fördelas mellan partier som fått minst 4 procent av rösterna i landet.

8 §

För att avgöra hur många mandat som ett parti skall ha sammanlagt i landstingsfullmäktige för att vara proportionellt representerat i hela landstinget skall den jämkade uddatalsmetoden tillämpas på hela landstinget som en valkrets. Vid fördelningen tillämpas motsvarande beräkningsgrunder som vid fördelning av utjämningsmandat i riksdagsvalet.

Vid fördelningen av mandat i sådana landsting och kommuner som är indelade i valkretsar tillämpas bestämmelserna om riksdagsval i 3–5 §§ på motsvarande sätt.

15 kap.

3 §

Hos Valprövningsnämnden får överklagas

1. följande beslut av länsstyrelsen:

- a) beslut enligt 4 kap. 8 och 13 §§ om fastställande av valkretsindelning för val till landstings- och kommunfullmäktige,
- b) beslut enligt 4 kap. 10 och 14 §§ om antalet valkretsmandat för val till landstings- och kommunfullmäktige,
- c) beslut enligt 4 kap. 17 § om indelning i valdistrikt,

2. länsstyrelsens eller den centrala valmyndighetens beslut om rättelse i en röstlängd,

3. följande beslut av den centrala valmyndigheten eller, i förekommande fall, länsstyrelsen:

- a) beslut enligt 4 kap. 3 § om antalet valkretsmandat vid val till riksdagen,
- b) beslut i ett ärende enligt 2 kap. om registrering av partibeteckning,
- c) beslut i ett ärende enligt 2 kap. om anmälan av kandidater eller 6 kap. om valsedlar,

d) beslut i ett ärende enligt 2 kap. om anmälan om deltagande i val,

4. länsstyrelsens eller den centrala valmyndighetens beslut att

4. länsstyrelsens eller den centrala valmyndighetens beslut att

fastställa utgången av ett val eller
*av en sådan sammanräkning för
att förordna efterträdare eller
ersättare som sägs i 14 kap. 18–24
§§.*

fastställa utgången av ett val eller
*beslut om att utse nya ledamöter
eller ersättare enligt 14 kap. 18–24
§§.*

6 §

Ett överklagande *skall* ha kommit in till beslutsmyndigheten in till beslutsmyndigheten

1. i ett ärende som avses i 3 § 1 samt 3 a och b: senast inom tre veckor från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

2. i ett ärende som avses i 3 § 2: senast onsdagen före valdagen,

3. i ett ärende som avses i 3 § 3 c: senast inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

4. i ett ärende som avses i 3 § 3 d: senast inom en vecka från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom en vecka från den dag klaganden fick del av beslutet,

4. i ett ärende som avses i 3 § 4: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet gäller beslut om att *förordna* nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

5. i ett ärende som avses i 3 § 4: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet gäller beslut om att *utse* nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

Det är Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018.

2. Om en ansökan om registrering av partibeteckning eller anmälan om deltagande i val har kommit in före ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018, ska den prövning som avses i 2 kap. 3 och 18 §§ omfatta även en partibeteckning som innehåller en partisymbol som kan anses allmänt förknippad med någon annan än sökanden.